

Список використаних джерел:

1. Бріф Д. Справа «Металіста». Історична складова та юридичний аспект справи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hvylya.org/reviews/panorama/sprava-metalista-istorichna-skladova-ta-yuridichniy-aspekt-spravi.html>.
2. Статут Всеукраїнської спортивної громадської організації «Федерація футболу України», затвердженої 3 Конгресом Федерації футболу України від 27 червня 1996 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ffu.org.ua/files/ndocs_258.pdf.
3. Дисциплінарні правила Федерації футболу України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ffu.org.ua/afiles/dpffu2012.pdf>.
4. Бабій Р.В. Діяльність Спортивного арбітражного суду при вирішенні футбольних спорів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sciencepractice.com.ua/uk/bibl-publ-gum-ta-susp2/44-publ-gum-ta-susp/134--1.html>.
5. Веб-сайт Спортивного арбітражного суду (CAS) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tas-cas.org/jurisprudence-archives>.
6. Рішення CAS у справі щодо матчу «Металіст» – «Карпати» / Прес-служба ФФУ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ffu.org.ua/ukr/ffu/about/ffu_news/11728/.

МЕЩЕРЯКОВ А. В.,
магістр кафедри правосуддя
юридичного факультету
(Київський національний
університет імені Тараса Шевченка)

УДК 341.981

**ВИКОНАННЯ В УКРАЇНІ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ СУДОВИХ ОРГАНІВ
НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

У статті розглядається питання щодо практичного виконання рішень міжнародних судових органів громадянами України на прикладі Європейського суду з прав людини. Порушується проблема щодо шляхів вирішення примусового виконання рішень різних категорій справ.

Ключові слова: примусове виконання, міжнародне правосуддя, перспективи розвитку, Європейський суд з прав людини.

В статье рассматривается вопрос о практическом выполнении решений международных судебных органов гражданами Украины на примере Европейского суда по правам человека. Поднимается проблема о путях решения принудительного исполнения решений разных категорий дел.

Ключевые слова: принудительное исполнение, международное правосудие, перспективы развития, Европейский суд по правам человека.

The article reviews the issue of practical execution of international judicial authorities' judgments by citizens of Ukraine on the example of the European Court of Human Rights. It raises the problem on how to address enforcement of judgments in different categories of cases.

Key words: enforcement of judgment, international justice, development prospects, European Court of Human Rights.

Вступ. Забезпечення доступного та ефективного правосуддя було та залишається одним з пріоритетних напрямів удосконалення судової системи України. Розвиток міжнародних, насамперед, міждержавних відносин, як і боротьба за ствердження національного суверенітету на сучасній міжнародній політичній арені, зумовлює виникнення актуальних міжнародно-правових питань, що потребують найшвидшого врегулювання, насамперед, міжнародно-правовими механізмами. І саме рішення суду є актом правосуддя, який захищає права сторін та охороняє правопорядок у державі. Норма матеріального права є юридичною підставою рішення, а юридичні факти, встановлені судом у судовому засіданні, утворюють фактичну підставу.

Отже, рішенням суду остаточно вирішується спір по суті, тобто усувається невизначеність правовідношення. І лише виконанням судового рішення завершується процес захисту суб'єктивних майнових і особистих немайнових прав громадян та юридичних осіб шляхом їх фактичної реалізації у порядку виконавчого провадження, встановленому законом [1, с. 3].

Але дія судового рішення, винесеного судом однієї держави, обмежена територією цієї держави, оскільки судові рішення розглядається як частина правопорядку тієї держави, в межах юрисдикції якої воно було винесене. Цікавим є те, що обов'язку визнавати іноземне судові рішення в силу загальних норм міжнародного права не існує.

Відомо, що судові провадження не закінчуються вирішенням судом справи по суті і винесенням остаточного рішення. Як правило, не менш важливим є саме виконання цього рішення. Особливо, якщо мова йде про акт міжнародного судового органу. Проблема визнання і виконання рішень іноземних судів, зокрема й іноземних недержавних установ, до яких належать арбітражні та третейські суди, існує давно, але розглядалася вона науковцями в основному лише крізь призму виконання міжнародних договорів, а під кутом охорони і захисту прав громадян і юридичних осіб це питання стає дедалі актуальнішим, що зумовлюється розвитком міжнародних економічних відносин [3, с. 6].

Дана проблема була предметом дослідження таких правників та науковців: В. Косака, Ю. Притики, О. Скарідова, Т. Сліпачук, Г. Фединяк, Л. Фединяк, С. Фурси, М. Треушнікова, В. Лутковської, Н. Маришевої, В. Васильченка, І. Ковтун, К. Мельник, Н. Бондаренко-Зелінської та інших.

Постановка завдання:

- окреслити основні проблеми, які виникають при виконанні рішень міжнародних судів;
- навести приклади виконання рішень Європейського суду з прав людини з певної категорії справ;
- надати рекомендації щодо перспектив подальшого врегулювання питань примусового виконання іноземних рішень саме на території України.

Результати дослідження. За часи незалежності Україна пройшла складний шлях від створення до налагодження постійного функціонування системи правового захисту інтересів учасників правовідносин. Проте і досі є актуальною проблема підвищення рівня захисту прав та інтересів громадян.

Захист майнових та особистих немайнових прав і свобод громадян, підприємств, установ і організацій різних форм власності провадиться не тільки судами загальної юрисдикції та іншими несудовими юрисдикційними органами нашої держави, але й різноманітними іноземними судовими інстанціями. Саме тому підставою для примусового виконання рішення суду органами державної виконавчої служби України є також рішення іноземних судів і арбітражів у передбачених чинним законодавством випадках.

Порядок виконання в Україні рішень іноземних судів і арбітражів визначається не лише Законом України «Про виконавче провадження» та іншими законодавчими актами національного характеру. Слід пам'ятати, що Україна є учасником численних багатосторонніх і односторонніх міжнародних договорів на взаємне надання правової допомоги,

тому за загальним правилом при вирішенні питань виконання рішень іноземного суду застосовують спочатку положення вищезгаданих договорів [4, с. 30].

Загальновідомо, що набувши членства у Раді Європи, Україна ратифікувала основні акти цієї установи – Європейську Конвенцію про захист прав та основоположних свобод людини (1950 рік) і Європейську соціальну хартію (1996 рік). Законом України ратифіковано й Європейську конвенцію про правовий статус трудових мігрантів, прийняту Радою Європи (1977 рік). Європейська конвенція про захист прав та основоположних свобод людини стала в 1950 році для держав, які її підписали, «першим кроком для забезпечення колективного здійснення деяких із прав, проголошених у Загальній декларації» [2, с. 14].

Отже, тепер, коли наші громадяни мають можливість вирішувати спори не лише звертаючись до національної юрисдикції, а й до міжнародної, здавалось би Україна нарешті обрала правильний вектор розвитку. Сьогодні Україна як європейська держава остаточно визначила для себе «євроінтеграційний» шлях розвитку. Але не все так пре-красно, адже є й «інший бік медалі».

Нагадаємо, що відповідно до норм Європейської Конвенції про захист прав та основних свобод людини встановлено декілька загальнообов'язкових правил звернення до Європейського суду з прав людини з метою вирішення трудового спору, в разі порушення або недотримання яких у скаржника можуть виникнути проблеми щодо його розгляду. Тому слід пам'ятати такі прості рекомендації:

Перше правило. Громадяни, які мають намір захищати свої порушені права безпосередньо в Європейському суді з прав людини, мусять надіслати заяву-скаргу на державу-учасницю Конвенції до суду. Детальний механізм подання скарги в Європейський суд з прав людини визначено у Правилах процедури суду, які набули чинності 4 листопада 1998 року.

Друге правило. Європейський суд з прав людини може розглядати лише справи, які стосуються прав, перелічених у Конвенції та протоколах до неї (для України це протоколи № 1, 2, 4, 7 та 11). Також Європейський суд з прав людини не може втручатися безпосередньо від імені скаржника у діяльність органу влади, на який скаржиться особа.

Третє правило. У випадку, коли скаржник вважає, що його скарга стосується лише одного з прав, гарантованих Конвенцією або протоколами, і що зазначені вище умови задоволено, йому потрібно спочатку надіслати листа до комісії суду.

Четверте правило. Скарга повинна містити таку інформацію: короткий виклад змісту; зазначення права, передбаченого Конвенцією, яке, на думку скаржника, було порушене; зазначення засобів правового захисту, які використав скаржник; перелік офіційних рішень у справі скаржника із зазначенням дати прийняття кожного рішення, назви суду чи органу влади, який його прийняв, а також коротко викладені деталі самих рішень.

П'яте правило. Якщо скаржник має можливість, то може доручити вести свою справу адвокату. На пізнішому етапі провадження, якщо у скаржника немає достатніх засобів для оплати послуг адвоката, він може отримати право на безкоштовну правничу допомогу. Проте правничу допомогу не може надаватися у той час, коли скаржник подає свою заяву [7].

Але після вищезазначеного, коли провадження вже відкрито і справа розглядається по суті та згодом виноситься рішення, постає питання: «що робити далі?».

Лише нещодавно в Україні вперше з'явилося законодавче визначення понять «визнання» та «виконання» рішень іноземних судів. Їх тлумачення містилося у Законі України «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів» від 29 листопада 2001 р. На сьогодні вказаний закон втратив свою юридичну силу у зв'язку із прийняттям Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 р.

Особливості щодо визнання та виконання рішень іноземних судів нині регулюються Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду

з прав людини, Законом України «Про міжнародне приватне право», ЗУ «Про виконавче провадження» та розділом VIII Цивільного процесуального кодексу України [5, с. 42].

Але не лише цими нормативно-правовими актами регулюється розглянуте нами питання, наприклад, до таких документів також можна віднести: Закон України від 24 лютого 1994 р. «Про міжнародний комерційний арбітраж» та міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема Нью-Йоркська конвенція про стягнення аліментів за кордоном 1956 р., Гаазька конвенція з питань цивільного процесу 1954 р. тощо.

Сьогодні питання щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини Україною набуває все більшої актуальності.

Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» рішення Європейського суду з прав людини виконуються Державною виконавчою службою України.

Характер рішень Європейського суду з прав людини і той факт, що обов'язок держави виконати рішення Суду не ставиться в залежність від волі особи, на користь якої Європейський суд виніс рішення, обумовлюють специфіку виконання таких рішень. Європейський суд з прав людини, на відміну від національних судів, не видає виконавчих листів, і особа не зобов'язана ні самостійно пред'являти рішення до виконання, ні будь-яким чином стимулювати таке виконання. Держава повинна сама виконати рішення Суду на користь особи, звільнити її від такого обов'язку може лише письмова відмова особи отримати присуджену за рішенням суму. Як правило, відмова від виконання буває частковою: у випадку невчасної виплати основної суми особа отримує право на пеню, але якщо затримка становила лише кілька днів і сума пені незначна, особа може відмовитися від нарахування пені [6, с. 41].

За даними офіційного сайту Міністерства юстиції України, за період 2005–2006 років відділом примусового виконання рішень прийнято до виконання та фактично виконано за рахунок коштів Державного бюджету України в терміни, передбачені Конвенцією, вісім рішень Європейського суду на загальну суму стягнення близько 5 млн грн.

Станом на теперішній час на виконанні у вказаному відділі знаходяться два рішення Європейського суду у справах «Бакай та інші проти України» щодо стягнення більше 122 тис. грн та «Бакалов проти України» про стягнення з держави Україна – 11,5 тис. грн [8].

Саме справа «Бакай та інші проти України» (трудовий спір, позов з вимогою виплатити додаткову надбавку до заробітної плати, яка нараховувалась за вислугу років) є досить цікавим прикладом, що стосується проблематики цієї статті. Отже, по цій справі суд встановив наявність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції та встановив, що:

(а) протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним відповідно до статті 44 § 2 Конвенції, держава-відповідач має сплати кожній заявниці по 2 800 євро (дві тисячі вісімсот євро) на відшкодування немайнової шкоди та 50 євро (п'ятдесят євро) на відшкодування витрат, пов'язаних з провадженням в Суді та суму будь-якого податку, який може бути стягнутий, ці кошти мають бути конвертовані у національну валюту держави-відповідача на день здійснення платежу;

(б) у випадку несплати чи несвоечасної сплати державою-відповідачем належних заявникам сум, на вищезазначену ставку, яка дорівнює граничній позичковій ставці Європейського Центрального Банку, нараховуватиметься звичайний відсоток плюс три відсоткові пункти штрафу з часу, коли сплине вищезгаданий тримісячний строк, і до моменту повного розрахунку [8].

Не дивлячись на вищезазначене, та на те що рішення було винесено 9 листопада 2004 року, воно і досі знаходиться на виконанні, а виконавче провадження щодо нього ще не закінчене.

Висновки. Не дивлячись на те, що обов'язковість виконання рішень Європейського суду з прав людини передбачається ст. 46 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, ця процедура в Україні досить проблематична й тривала.

Так як контроль за виконанням рішень Європейського суду з прав людини покладений на Комітет Міністрів Ради Європи, який у випадку вжиття всіх належних заходів приймає резолюцію про виконання державою рішення Європейського суду, то необхідно посилити контроль та відповідальність даного комітету за його діяльність (чи бездіяльність). Адже в чинному законодавстві чітко прописана процедура виконання, але «віз й досі там...».

Список використаних джерел:

1. Штефан М.Й. Виконання судових рішень : навч. посіб. / М.Й. Штефан, М.П. Омельченко, С.М. Штефан. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 320 с.
2. Права людини в повсякденному житті : значущість діяльності Ради Європи в царині прав людини. – К. : Центр інформації та документації Ради Європи в Україні, 1998. – с. 307.
3. Евтушенко О.И. Особенности признания и исполнения решений иностранных судов // Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины. – Киев, 2005.
4. Вісник Верховного Суду України / Верховний Суд України. – Загальнодержавне офіційне видання. – К., 1998, № 1–12.
5. Манукян В.И. Европейский суд по правам человека: право, прецеденты, комментарии. – К. : Изд-во «Истина», – 2007.
6. Фортуна Т.Я. Поняття та правова природа визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні. – К. : Журнал Адвокат № (130) 2011.
7. Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні : Данні з офіційного сайту Міністерства Юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/4905>.
8. Європейський Суд з прав людини. Рішення щодо України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khpg.org/index.php?id=1118325521>.
9. Васильченко В.В. Науково-практичний коментар Закону України «Про міжнародне приватне право». – К. : Істина, 2007. – 197 с.

